

NEWS

7/2016

Obchodní podmínky podle občanského zákoníku



Vladimír Brejcha
advokát

Pojem a funkce obchodních podmínek

Obchodní podmínky patří mezi běžně užívané nástroje umožňující zjednodušení smluvní agendy. Není proto překvapivé, že oblast uplatnění obchodních podmínek se neustále rozšiřuje. Na praktickou potřebu užívat při smluvním styku obchodní podmínky reaguje proto také občanský zákoník.

Již dříve platný obchodní zákoník stanovil, že část obsahu smlouvy lze určit odkazem na všeobecné obchodní podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi nebo odkazem na jiné obchodní podmínky, jež jsou stranám smlouvy známe nebo k návrhu na uzavření smlouvy přiložené. Tato úprava je téměř doslovně přejata do nového občanského zákoníku, avšak je doplněna o nová ustanovení. Občanský zákoník tak především nově chrání druhou smluvní stranu, již jsou obchodní podmínky určeny, před tzv. překvapivými klauzulemi. Zcela nové je pak rovněž pravidlo pro řešení střetu různých obchodních podmínek předložených smluvními stranami. Právní úprava v občanském zákoníku dále nově připouští možnost jednostranné změny obchodních podmínek, ale jen u některých smluv a pouze v omezeném rozsahu. Současně také chrání druhou smluvní stranu, která má právo smlouvu vypovědět, pokud pro ni budou navržené změny obchodních podmínek neakceptovatelné (podrobněji k tomu viz dále).

Obchodní podmínky a rámcové smlouvy

Povaze a funkci obchodních podmínek se blíží rámcová smlouva, jejímž prostřednictvím jsou sjednávána základní pravidla, jimiž se budou řídit v budoucnu uzavřené konkrétní (tzv. „realizační“) smlouvy mezi stranami rámcové smlouvy. Rámcové smlouvy jsou tedy smlouvami normativními a rámcová smlouva sama o sobě nezakládá závazkový vztah a konkrétní pohledávky a závazky smluvních stran. Rámcovými smlouvami se sjednávají zpravidla dodací podmínky, dohody o fakturačním a platebním režimu nebo obsah a způsob akceptace objednávek apod. Při vzniku realizační smlouvy (např. „konkrétní“ kupní smlouvy) uzavřené na základě rámcové smlouvy se přitom v rozsahu, v němž strany nesjednaly v realizační smlouvě jinak, stávají ustanovení sjednané v rámcové smlouvě součástí smlouvy realizační.

Také Nejvyšší soud se vyjádřil tak, že rámcová smlouva má ten význam (funkci), že stanoví smluvní podmínky následně uzavíraných konkrétních, realizačních smluv, tj. v tom či onom rozsahu předurčuje jejich obsah. Dle Nejvyššího soudu je rámcová smlouva ve své podstatě určitým typem obecných obchodních podmínek.



Václavské nám. 40
110 00 Praha 1
www.alferypartner.com

Fax: +420 221 111 788
Tel.: +420 221 111 777
E-mail: info@alferypartner.com

NEWS

7/2016

I přes toto stanovisko nelze pojem rámcové smlouvy a obchodních podmínek zaměňovat. Rámcová smlouva vzniká na základě dohody smluvních stran a nikoli jako dokument, zpracovaný pouze jedním z účastníků smluvního vztahu. Rovněž není možné rámcovou smlouvu jednostranně změnit tak, jak je to možné v některých případech u obchodních podmínek. Stejně tak nepřichází v případě rámcové smlouvy do úvahy aplikace ustanovení občanského zákoníku sloužících jako ochrana před tzv. překvapivými klauzulemi.

Obchodní podmínky jakou součást smlouvy, střet obchodních podmínek

Obchodní podmínky jako součást smlouvy

Občanský zákoník v otázce včlenění obchodních podmínek do smlouvy v zásadě přebírá úpravu obsaženou v dříve platném obchodním zákoníku. Pro účely použití obchodních podmínek proto občanský zákoník vyžaduje uvedení odkazu na obchodní podmínky ve smlouvě. Obdobně jako např. v německé právní úpravě se také objevuje požadavek zajištění možnosti adresáta seznámit se s obsahem obchodních podmínek. Zákonný text v této souvislosti vychází z předpokladu jejich „známosti“ druhou stranou. Nejsou-li adresátovi obchodní podmínky fakticky známy (případně není-li jejich známost v případech obchodních podmínek vytvořených odbornými nebo zájmovými organizacemi předpokládána), musí být k nabídce na uzavření smlouvy připojeny.

Na jiné případy inkorporace obchodních podmínek není v právní úpravě pamatováno, což však neznamená, že není

možné použít při uzavírání smlouvy např. odkazu na internetové stránky společnosti, na nichž jsou příslušné obchodní podmínky dostupné. Odkaz by však měl být dostatečně určitý tak, aby bylo možné na jeho základě aplikované obchodní podmínky (společnost může používat více druhů obchodních podmínek pro různé typy smluvních vztahů) jednoduše a jednoznačně dohledat.

Střet různých obchodních podmínek

Občanský zákoník pamatuje i na situace, kdy dojde k tzv. střetu obchodních podmínek, tj. když každá strana ke smlouvě připojí své obchodní podmínky (první při návrhu na uzavření smlouvy, druhá pak při jeho akceptaci). Pokud strany odkážou v nabídce a v jejím přijetí na obchodní podmínky, které si vzájemně odporují, je smlouva přesto uzavřena. Smluvní vztah se v takovém případě bude řídit těmi ustanoveními obou obchodních podmínek, která nejsou ve vzájemném rozporu. Pokud však některá ze stran bez zbytečného odkladu uvedený způsob aplikace obou smluvních podmínek odmítne, smlouva uzavřena není.

Problematická je situace, kdy obchodní podmínky obou stran obsahují klauzuli, která vylučuje aplikaci obchodních podmínek druhé smluvní strany. V takovém případě není zřejmé, zda platí princip občanského zákoníku o uzavření smlouvy za použití těch ustanovení obchodních podmínek, které si vzájemně neodporují, či zda je použití obchodních podmínek obou stran vyloučeno. Zde jsou možné dva přístupy, první spočívající v „preventivní“ úpravě této situace v obchodních podmínkách nebo v nabídce na uzavření smlouvy, druhý ve využití možnosti uzavření smlouvy odmítnout a smluvní podmínky (včetně způsobu a rozsahu aplikace rozdílných ustanovení obchodních podmínek) dojednat.



Václavské nám. 40
110 00 Praha 1
www.alferypartner.com

Fax: +420 221 111 788
Tel.: +420 221 111 777
E-mail: info@alferypartner.com

NEWS

7/2016

Jednostranná změna obchodních podmínek

Pokud jde o změnu obchodních podmínek, stávající právní úprava vyžaduje zásadně výslovný souhlas obou stran nebo alespoň jejich aktivní jednání (stejně jako v případě změny smlouvy). Podle občanského zákoníku je však za stanovených podmínek možné, aby si strany sjednaly, že jedna z nich může v přiměřeném rozsahu obchodní podmínky jednostranně změnit. Jednostranná změna se však předpokládá pouze u některých smluv, a to u smluv uzavíraných v běžném obchodním styku s větším počtem osob a zavazujících dlouhodobě k opětným plněním stejného druhu, typicky např. smluv o dodávkách energií, telekomunikačních služeb apod. V uvedených smlouvách lze sjednat, že poskytovatel služeb může obchodní podmínky jednostranně změnit. Takové ujednání je možné pouze tehdy, vyplývá-li z povahy závazku již při jednání o uzavření smlouvy rozumná potřeba pozdějších změn obchodních podmínek. Nelze ale vyloučit, aby takovýto postup byl použit i za jiných předpokladů, než těch, které jsou uvedeny v občanském zákoníku. Podmínkou však je precizní úprava a zdůvodnění této možnosti v příslušné smlouvě nebo v obchodních podmínkách (případně v obou dokumentech současně).

Ujednání o jednostranné změně obchodních podmínek musí obsahovat způsob oznámení změny obchodních podmínek druhé straně a dále právo druhé strany navrhované změny odmítnout a smlouvu z tohoto důvodu vypovědět. Výpovědní doba musí být stanovena tak, aby druhé straně poskytovala dostatek času k obstarání obdobných plnění od jiného dodavatele. Občanský zákoník současně stanoví, že se nepřihlíží k takovým ujednáním, které s výpovědí smlouvy spojují povinnost zatěžující vypovídající stranu.

Existuje tedy možnost tzv. ultimativní změny obchodních podmínek ve smyslu „buď přijmeš, nebo končíme“. Obecně není samozřejmě vyloučeno ani to, aby si strany ujednaly jiný postup, který bude např. druhé straně zajišťovat právo

trvat na stávajících obchodních podmínkách, tedy bez povinnosti volit mezi přijetím změny a výpovědí smlouvy.

Překvapivé klauzule v obchodních podmínkách

Za účelem ochrany druhé (zpravidla slabší) strany upravuje občanský zákoník tzv. překvapivé klauzule. Prohlašuje za neúčinná ta ustanovení obchodních podmínek, která druhá strana nemohla rozumně očekávat. Výjimkou je jediné situace, kdy druhá smluvní strana takové ustanovení výslovně přijala. Co se považuje za výslovné přijetí, ukáže až praxe. Při posouzení, zda se jedná o ustanovení, které nelze rozumně očekávat, se dle občanského zákoníku přihlíží nejen k obsahu takového ustanovení, ale i ke způsobu jeho vyjádření. Za neúčinná by tak mohla být považována např. ujednání obtížně srozumitelná či příliš složitá. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku považuje za způsob vyjádření příslušného ustanovení i grafickou úpravu textu obchodních podmínek. Za překvapivou klauzuli by tak zřejmě bylo možné považovat i ujednání psané mimořádně malým písmem, např. v poznámce pod čarou.

V této souvislosti lze rovněž uvést, a to zejména pro oblast obchodních vztahů, komentář k principům UNIDROIT, který rovněž rozlišuje překvapivé klauzule co do obsahu (content) na straně jedné a vyjádření (language and presentation) na straně druhé. Za příklady prvních z nich považují autoři komentáře např. vyloučení možnosti započtení pohledávek (zde však s odkazem na praxi mezinárodního obchodu) či volbu práva státu, který nemá žádnou spojitost se smluvním vztahem (v žádném ze svých prvků). Příklady závažných ustanovení obchodních podmínek vzhledem ke způsobu vyjádření lze spatřovat také např. v ujednáních v cizím jazyce, který kontrahující strana sice ovládala a vědomě smlouvu v tomto jazyce uzavírala, avšak smluvní podmínky obsahovaly taková slovní vyjádření, jejichž znalost by nebylo, vzhledem k různým sémantickým konotacím daného vyjádření, spravedlivé od akceptanta požadovat.



Václavské nám. 40
110 00 Praha 1
www.alferypartner.com

Fax: +420 221 111 788
Tel.: +420 221 111 777
E-mail: info@alferypartner.com

NEWS

7/2016

Jak již bylo uvedeno, není překvapující ustanovení neúčinné, jestliže jej akceptující strana výslovně přijala. V citovaném komentáři se autoři zmiňují, že za překvapující ustanovení nelze považovat ani takové, na které návrhové výslovně upozornil a akceptant pokračoval bez námitek v kontraktaci. To znamená, že i konkludentní projev vůle má za následek účinnost překvapujícího ustanovení.

Právní fikce v obchodních podmínkách

Existuje tendence používat v obchodních podmínkách smluvní domněnky, jakou je typicky např. fikce doručení poštovních zásilek (např. se poštovní zásilka považuje pro účely smlouvy za doručitou třetí den po podání doporučené zásilky na poštu).

Tato otázka však není v platném právu výslovně upravena a dřívější judikatura Nejvyššího soudu vycházela z toho, že „konstrukce domněnek, jejich charakteru i následků, které

jsou s nimi spojeny, přísluší toliko právu. Autonomie vůle smluvních stran zde nemůže rozšiřovat regulativní nástroje, které používá zákon, a v podstatě libovolně konstruovat nové právní skutečnosti i s nimi spojené právní následky“.

Jakkoliv lze uvedené stanovisko podrobit kritice, a to i s ohledem na obecné zásady obsažené nyní v občanském zákoníku, nelze zatím platnost takovýchto ujednání jednoznačně posoudit. Řešení záležitosti na budoucím stanovisku soudů.

Závěr

S ohledem na poměrně zásadní změny v oblasti obsahu a aplikace obchodních podmínek lze doporučit kontrolu a případnou revizi obchodních podmínek (zejména těch, které byly zpracovány ještě v době platnosti obchodního zákoníku), a to jednak v návaznosti na novou právní úpravu, jednak podle aktuálních zkušeností s její praktickou aplikací.

Upozornění: Výše uvedené informace mají pouze obecný charakter a nejsou komplexním vyčerpáním zmíněných témat. Jejich účelem je pouze upozornit na nejzávažnější body novelizací a změn. Jakékoliv nároky na odškodnění za kroky podniknuté na základě těchto informací nebudou akceptovány. Použijete-li informace v tomto materiálu obsažené, budete tak činit na vlastní riziko a odpovědnost. Informace z tohoto materiálu prosím neužívejte jako základ pro konkrétní rozhodnutí a využijte vždy našich profesionálních služeb kvalifikovaných odborníků.



Václavské nám. 40
110 00 Praha 1
www.alferypartner.com

Fax: +420 221 111 788
Tel.: +420 221 111 777
E-mail: info@alferypartner.com